

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ЗМЕНШУВАЛЬНО-ПЕСТЛИВИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Статтю присвячено особливостям відтворення української зменшувально-пестливої лексики в англійському перекладі на матеріалі текстів художнього стилю. Автор аналізує запропоновані перекладачами варіанти передачі зменшувально-пестливих слів засобами цільової мови та визначає відповідність наданих варіантів перекладу граматичним і стилістичним нормам цільової мови з урахуванням загальної поетичної семантики твору, особливостей авторського задуму і специфіки читацької аудиторії.

Ключові слова: *димінутивність, емоційне забарвлення, семантичні втрати, самотність, прийом компенсації.*

Статья посвящена особенностям перевода уменьшительно-ласкательной лексики с украинского языка на английский. Автор анализирует предложенные переводчиками варианты передачи уменьшительно-ласкательных слов средствами языка перевода и определяет соответствие данных вариантов перевода грамматическим и стилистическим нормам языка перевода с учетом общей поэтической семантики произведения, особенностей авторского замысла и специфики читательской аудитории.

Ключевые слова: *диминутивность, эмоциональная окраска, семантические потери, своеобразие, прием компенсации.*

The article deals with specificities of translating diminutives from English into Ukrainian found in belles-lettre texts of different genres. The author analyses emotionally coloured means of expressing tender attitude in English and Ukrainian as well as semantic losses of denotative and connotative character to find the best possible English translation equivalents.

Key words: *diminutives, emotional colouring, semantic losses, specificity, compensation technique.*

Основною ознакою літературно-художнього стилю є підпорядкованість усіх його мовних засобів завданню створення художнього образу. Образність є основою художнього тексту, а кожен конкретний спосіб її вияву відрізняє один текст від іншого. Тому важливо пам'ятати, що необхідно засадою є не тільки зображення головної ідеї та задуму автора, а й збереження всіх граматичних форм, які несуть в собі експресивне навантаження та створюють своєрідність тексту [Коптілов 2002, 13].

З огляду на своє емоційне забарвлення, одне з головних місць у художніх текстах посідає зменшувально-пестлива лексика. Аби виявити особливості відтворення семантики зменшувально-пестливих лексичних одиниць в українсько-англійському напрямку перекладу на основі контрастивного аналізу подібних та відмінних рис їхньої семантичної структури у системах сучасної англійської та української мов, необхідно провести порівняльний аналіз перекладності зменшувально-пестливих лексичних одиниць.

Спочатку звернімося до ліро-епічного жанру, де поєднуються особливості ліричної поезії з яскраво виявленим авторським началом, авторським баченням подій та їх оцінкою з позиції конкретної особистості з рисами епічної поезії, де має місце значущість змальованих подій, важливість зіткнення характерів, за якими стоять певні соціальні сили. З одного боку, переклад поеми здійснювати важче ніж переклад ліричної поезії, оскільки у творі більшого обсягу важче вловити внутрішні зв'язки між окремими деталями тексту. З іншого ж боку, переклад поеми дає перекладачеві більше «оперативного простору» для надолуження втрач, які неминуче трапляються при перекладі поетичного твору [Коптілов 2002, 235].

Оскільки, на нашу думку, в цьому жанрі зазвичай яскраво представлена емоційність та експресія, зменшувально-пестливі лексичні одиниці, як емоційні засоби відіграють чи не найважливішу роль. Отже, звернімося до задушевного вступу до поеми «Княжна»:

Зоре моя вечірняя,
Зійди над горою,
Поговорим **тихесенько**
В неволі з тобою.
Розкажи, як за горою
Сонечко сідає,
Як у Дніпра **веселочка**
Воду позичає [Шевченко 1956, 380].

Як бачимо, перед перекладачем постає надзвичайно складне завдання – передати у перекладі все багатство відчуттів, що їх відобразив автор оригінального твору цими лаконічними реченнями. Прочитавши англійський переклад, ми ще раз переконуємося, наскільки співучою, лагідною, мелодійною і неповторною є саме українська мова:

The evening star, rise in the sky,
Above the mountain lofty,
And talk to me in my exile,
Quietly and softly.
Tell me how beyond that mountain
Crimson sunsets glow and fade,
How the **rainbow** dips for water
In the Dnieper far away. [Selected works 1979, 118].

По-перше, зазначимо відмінності відтворення метафоричної мови в оригіналі та перекладі. В українському варіанті знаходимо: *зоре моя вечірняя, зійди над горою*, в той час, як в перекладі з'являється уточнюючий елемент *in the sky: the evening star, rise in the sky, above the mountain...* Таке уточнення може бути зумовлено різним світобаченням та традиціями обох країн, або, на нашу думку, певними досить таки вдалими намаганнями автора перекладу надати цільовому текстові поетичності, як за рахунок так званих «піднесених» понять (небеса), так і задля можливості римування слова *sky* зі словом *exile*, що вжите в подальшому. До того ж перший рядок вихідного тексту описує ситуацію, яка, за законами найпростішої логіки, може відбуватися лише у небі: *зоре моя... зійди над...* Також впадає в око і відсутність присвійності у тексті перекладу: *зоре моя... – the evening star...* Дозволимо собі не погодитися з тими дослідниками, які вважатимуть таке рішення

перекладацькою втратою. Присвійність англійської мови більш буквальна і навряд чи має поетичне забарвлення, яке зазвичай чітко простежується в українських поетичних творах. Отже, переклавши рядок більш наближено до джерела (*my evening star*), маємо ризик прозвучати дещо незвично для носія мови перекладу, який матиме рацію, якщо здивується вашій заможності і статкам, коли вже ви собі дозволили мати власну зорю. Присвійність щодо явищ природи, вищих сил і т.і. англійській мові не характерна.

На жаль в перекладі ми зовсім не знаходимо емоційно-експресивного колориту, який в тексті оригіналу з'являється за рахунок демінутивних форм *тихесенько, сонечко, веселочка*. В англійському варіанті бачимо лише еквівалентний відповідник *quietly*, що підсилений іншим відповідником з метою певної компенсації втрати колориту – *softly*. Інші ж демінутивні форми взагалі втрачено. Отже, в цілому спостерігаємо стирання стилістично забарвлених слів і відповідне зменшення емоційного навантаження.

Не набагато краща ситуація і в художніх текстах іншого жанру – казках, де також немало творчого простору для використання демінутивних форм. Розпочнімо з усім відомої з дитинства казки про котика та півника:

Був собі **Котик** та **Півник**, і були вони у великій приязні. **Котик**, було, у **скрипочку** грає, а **Півник** тільки співає [Українські народні казки 1987, 15].

Англійський переклад цього рядка звучить таким чином:

Once upon a time there lived a **Cat** and a **Cock** who loved each other dearly. The **Cat** played his **fiddle** and the **Cock** sang songs. [Sekova 1971, 97]

Одразу ж помітна повна відсутність в тексті перекладу будь-якої зменшувально-пестливої лексики порівняно з текстом оригіналу. Ніжність, лагідність і ласкавість, що характерні українським народним казкам зовсім не відображені, оскільки в перекладі вжито цілком нейтральні слова. Вважаємо таке перекладацьке рішення втратою і пропонуємо інший відповідник *kitten*. Одразу ж виникне питання, а чи адекватно буде передано зміст, беручи до уваги, що в англійській мові *kitten* означає маля кішки, котеня, в той час, як в тексті оригіналу може йтися і про дорослого kota, а демінутивність лише може бути засобом відображення ставлення автора до казкового персонажу. Звичайно, але ми схилиємося до того, що запропонований нами відповідник є більш влучним, таким, що містить в собі елемент пестливості, а зважаючи на те, що казки орієнтовані на юну читацьку аудиторію, така його особливість є важливою для дитячого світосприйняття. Можна запропонувати ще один відповідник – *catie*. Суфікс – *ie* є одним з небагатьох зменшувально-пестливих суфіксів англійської мови, до того ж характерних для дитячого мовлення. Такі відповідники будуть більшою мірою відображати закладений автором оригіналу зміст і краще відповідатимуть контекстові. Це стосується і іншого демінутива – *півник*, який також можна перекласти як *cockie*, що цілком відповідатиме нормам англійської граматики та передаватиме колорит української казки.

Порівняймо ще деякі рядки з цієї ж казки, тепер вже віршовані:

Котику-братику,	Save me, Brother Puss , I pray!
Несе мене лиска ,	Foxy's taking me far away,
По каменю-мосту,	For her bushy tail
На своєму хвосту.	I can't see the trail
Прятуй мене!	If you don't come, friend, I will meet my end!

Тут уже спостерігаємо застосування і морфологічних і лексичних засобів для передачі категорії димінутивності: слово *cat* змінено на *puss*, яке відображає конотацію ласкавості, а слово *fox* отримало зменшувальний суфікс *-y*.

Однак, далеко не завжди так добре вдається передавати димінутивність англійською мовою, та ще і у віршованих рядках. Зазвичай, необхідність створення в кінцевому результаті віршованого матеріалу стоїть на заваді і без того не значної можливості передачі всіх експресивних елементів оригіналу, особливо, якщо більшість таких елементів – демінутиви. Хоча, ми не маємо права стверджувати, що без необхідності заримовувати рядки категорія пестливості була б відтворена цілком. На те існують багато інших причин, що зумовлюють самотність як мови оригіналу так і мови перекладу. А віршованість лише значно ускладнює завдання перекладача. У зв'язку з цим, проаналізуємо уривок казки «Івасик-Телесик» та його віршований переклад:

Люлі-люлі, Телесіку,	Little Stick, sleep soundly, do
Наварила кулешику,	And I'll cook some food for you,
І з ніжками, і з ручками,	Just enough for you to eat
Буду тебе годувати!	And to feed your hands and feet .

Хоча у першому рядку ми і бачимо компенсацію з використанням слова *little*, цього видається замало, адже конотація ласкавості інших слів оригіналу (*ручками, ніжками*), втрачена, а *кулешик* втратив не лише конотацію, а і частину семантичного значення, оскільки перекладений гіперонімом *food*.

В інших місцях англійського варіанту казки «Івасик-Телесик» також простежується прийом компенсації переважно за рахунок слова *little* (*колицочка – little cradle, деревинка – stick of wood, зміючка Оленка – Olenka little snake*), хоча пестливі слова *мамінка, батенько, човник, веселечко, рибка, пиріжки* передано стилістично нейтральними *mother, father, boat, oar, fish, pie* [Sekova 1971, 110].

Наведемо ще один приклад, який показує, як важко передати англійською мовою мелодію українських димінутивів:

Гуси-гуси, гусенята!	Little Geese, heed my plea,
Візьміть мене на крилята	To my folks carry me!
Та понесіть до батенька,	At the door they will meet us,
А в батенька їсти-пити,	To a feast they will treat us!
Ще й хороше походити!	We will eat and drink too,
	And then dance the night through!

Вже в котре бачимо намагання компенсувати пестливе значення *гусенята* за допомогою прикметника *little*, при тому, що демінутивна форма *крилята* не лише не передана, але й взагалі переосмислена, як і у випадку з формою *батенька*, яка змінена на більш генералізоване *folks*, значення якого – *рідня, родина*.

Все вищезазначене можна безперечно віднести до неповторності саме української мови, самотність якої виражається на всіх рівнях її функціонування. Ми можемо це спостерігати і на побудові семантичної структури слова і на закономірностях деривації та полісемії, але найбільше самотніх елементів можна знайти на словотвірному рівні, та особливо – на лексичному, оскільки саме ці рівні є носіями семантики і створюють простір для вираження багатоманітності значень [Хоменко, Захарків 2001, 130].

Як висновок, зазначимо, що особливістю українсько-англійського перекладу зменшувально-пестливої лексики є вмале і вправне використання прийому компенсації, що покликаний «замаскувати» втрати колориту. Цей прийом є єдиним можливим засобом передачі пестливого забарвлення тексту оригіналу. Однак, про цілковито повноцінну компенсацію емоційних особливостей вихідного тексту говорити не можна. Таке твердження суперечило б законам перекладу, оскільки жоден перекладач ніколи не зможе створити текст перекладу, який би був абсолютною копією експресивних елементів тексту оригіналу. Не варто вважати відверто хибними і ті перекладацькі рішення, де прийом компенсації не застосовано взагалі (*батько – father, матінка – mother, рибка – fish, пиріжки – pie, човник – boat*). Ми, звичайно, в змозі надати свої варіанти перекладу наведених димінутивів (*dear father, beloved mother, little fish, tiny boat, lovely pie/lovely patty*), але не слід забувати, що наші відповідники являють собою лише окремі слова, не пов'язані з поетичним середовищем твору. Виходячи з інших прикладів, бачимо, що компенсаційну функцію можуть виконувати і декілька еквівалентних відповідників використаних одночасно (*тихесенько – quietly and softly*).

Проводячи своє дослідження, ми зовсім не прагнули розкритикувати або виправдати авторів наведених перекладів за їх перекладацькі рішення, а лише намагалися проаналізувати та вказати на певні відмінності передачі метафоричного, емоційного, експресивного забарвлення оригіналу задля з'ясування особливостей пошуку більш досконалих та влучних відповідників.

1. *Коптілов В.В.* Теорія і практика перекладу: Навч. посіб. – К.: Юніверс, 2002. – 279с.
2. *Українські народні казки.* – К.: Веселка, 1987. – 30с.
3. *Хоменко Г. Захарків О.* Димінутиви як самобутня прикмета української мови// Перекладацька майстерня. – 2001. – №3. – С. 128-137.
4. *Шевченко Т.Г.* Кобзар. – К.: Держ. видавництво художньої літератури, 1956. – 588с.
5. *Sekova D.* European Fairy Tales. – Prague: Albatros, 1971. – 176р.
6. *Taras Shevchenko Selected Works.* – Moscow: Progress Publishers, 1979. – 350р.

Мишко В.В., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ РЕАЛІЇ В ІСПАНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Статтю присвячено проблемі відтворення та перекладу реалій; в ній детально аналізуються основні методи відтворення українських національних реалій, відібраних з поезії Тараса Шевченка, у іспаномовних перекладах Леоніда Голоцвана.

Ключові слова: *реалія, відтворення реалій, безеквівалентна лексика, транскрипція, транслітерація, комбінована реномінація, гіперонім, уподібнення.*